

Základní lidská práva a principy právního státu

Daniel Bartoň

Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta

Základy práva, 2. října 2013

Právní stát

Základní lidská
práva

Koncept lidských práv

Právní zakotvení lidských
práv

Několik vybraných lidských
práv

Závěr

Přehled přednášky

Základní lidská
práva a principy
právního státu

Daniel Bartoň

Právní stát

Právní stát

Základní lidská
práva

Koncept lidských práv

Právní zakotvení lidských
práv

Několik vybraných lidských
práv

Základní lidská práva

Koncept lidských práv

Právní zakotvení lidských práv

Několik vybraných lidských práv

Závěr

Znaky právního státu

- ▶ Vázanost státu právem
- ▶ Právní jistota (zákaz zpětného působení právních norem, ochrana legitimních očekávání)
- ▶ Přiměřenost práva k cílům, kterých má být dosaženo
- ▶ Dělbá moci
- ▶ Demokratický charakter státu
- ▶ Lidská práva

Co jsou to lidská práva?

- ▶ Co pro Vás znamenají lidská práva?
- ▶ Jaký je původ lidských práv?
- ▶ Jsou lidská práva univerzální?
- ▶ Co je to lidská důstojnost a jaký je její vztah k lidským právům?
- ▶ Jaký je vztah lidských práv a vzájemného uznávání (*mutual recognition, la reconnaissance*)?

Základní kategorie lidských práv

- ▶ Občanská a politická práva
- ▶ Sociální, kulturní, hospodářská práva
- ▶ Kolektivní lidská práva (?)
- ▶ Lidská práva související s životním prostředím (?)
- ▶ Lidská práva v oblasti informačních technologií (?)

Mezinárodní lidskoprávní normy

- ▶ Všeobecná deklarace lidských práv (1948)
- ▶ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966)
- ▶ Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966)
- ▶ Evropská úmluva o lidských právech (1950)
- ▶ Evropská sociální charta (1961, revidována 1996)
- ▶ Regionální deklarace a úmluvy
- ▶ Deklarace a úmluvy pojednávající lidská práva osob s určitou charakteristikou nebo lidská práva v určitém kontextu

České lidskoprávní normy

- ▶ Listina základních práv a svobod (vyhlášena pod č. 2/1993 Sb.)
- ▶ Ústava ČR (1/1993 Sb.)
- ▶ Řada prováděcích zákonů

Právo na život (čl. 6 Listiny)

1. Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.
2. Nikdo nesmí být zbaven života.
3. Trest smrti se nepřipouští.
4. Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Zákaz mučení a nelidského zacházení

▶ Čl. 3 EÚLP:

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

▶ Čl. 7 Listiny

1. Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.
2. Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 8 Listiny)

1. Osobní svoboda je zaručena.
2. Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.
3. Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržaná osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadržanou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu.

Právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 8 Listiny)

4. Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu.
5. Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.
6. Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů.

Právo na spravedlivý proces

- ▶ Čl. 36 odst. 1 Listiny: *Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.*
- ▶ Čl. 6 EÚLP
- ▶ Součástí tohoto práva je:
 - ▶ právo na projednání věci bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě
 - ▶ právo na veřejné projednání věci
 - ▶ právo na nestrannost a nezávislost soudu
 - ▶ zásada rovnosti stran
 - ▶ právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům
 - ▶ právo na zákonnou procesní úpravu (na postup dle závazných procesních pravidel)

Právo na spravedlivý proces

- ▶ Každý, kdo byl obviněn z trestného činu se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem

a má dle čl. 6 odst. 3 EÚLP následující práva:

- a. být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;
- b. mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;
- c. obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;
- d. vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;
- e. mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.

Právo na soukromí (čl. 8 EÚLP)

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.
2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání (čl. 9 EÚLP)

1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevovat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.
2. Svoboda projevovat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Svoboda projevu a právo na informace (čl. 17 Listiny)

1. Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.
2. Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.
3. Cenzura je nepřípustná.
4. Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.
5. Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

Další lidská práva

- ▶ Zákaz otroctví a nucených prací (čl. 4 EÚLP, čl. 9 Listiny)
- ▶ Uložení trestu jen na základě zákona (čl. 7 EÚLP, čl. 40 odst. 6 Listiny)
- ▶ Svoboda shromažďování a sdružování (čl. 11 EÚLP, čl. 19 a 20 Listiny)
- ▶ Vlastnické právo (čl. 11 Listiny, čl. 1 Dodatkového protokolu k EÚLP)
- ▶ Právo na vzdělání (čl. 33 Listiny, čl. 2 Dodatkového protokolu k EÚLP)
- ▶ Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby (čl. 15 odst. 2 Listiny)

Závěr

- ▶ Dotazy
- ▶ Na příště přečíst: Ústava České republiky